

Lovforslagets §§ 1 og 2 og dets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Lovforslaget går nu til fornyet behandling i udvalget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om naturfredning.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 71) findes i tidenden sp. 2034, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2657).

Der var stillet 30 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der stillet følgende ændringsforslag:

Af *Kjær Rasmussen og Sigsgaard:*

Underændringsforslag
til ændringsforslag nr. 22 i udvalgets
betænkning.

1) I den ved ændringsforslag nr. 22 foreslåede affattelse af § 55 udgår i *stk. 2* „på 5 ha eller derover“.

2) I den ved ændringsforslag nr. 22 foreslåede affattelse af § 55 udgår i *stk. 3* nr. 2. Nr. 3 og 4 bliver herefter nr. 2 og 3.

Lovforslagets paragraffer, ændringsforslagene og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Kampmann: Det lovforslag, vi i dag har til anden behandling efter et omfattende og vel ledet udvalgsarbejde, er egentlig den tredje version af regeringens naturfredningsforslag. Sidste år før folketingets sommerferie fremkom regeringen med første version, som var en tro kopi af naturfredningskommissionens forslag. Dette ændredes ved nyfremsettelsen sidste efterår, og tredje version fremkommer nu med de ændringsforslag, der er nummereret nr. 20, 22 og 24. Alle regeringens ændringsforslag er præget af en ganske klar tendens, gående ud på at begrænse den almindelige befolknings

frie adgang til skov, strand og udyrkede arealer.

Socialdemokratiet fremhævede ved første behandling af forslaget til naturfredningslov, at man under udvalgsarbejdet især ville sætte ind på følgende 4 områder: for det første en udvidet adgang til strand, skov og udyrkede arealer, for det andet en effektiv beskyttelse af det åbne land mod hæmningsløst og planløst byggeri, for det tredje en administrativ forenkling af naturfredningslovgivningen og forvaltningen heraf både på centralt hold og på lokalt hold, og for det fjerde initiativer til en effektiv bekæmpelse af forureningen af naturen.

Det skal ikke være nogen hemmelighed, at der under størstedelen af udvalgsarbejdet absolut ikke var lydhørhed for løsningen af disse 4 kardinalpunkter for socialdemokratiet. Spørgsmålet om bekæmpelsen af forureningen af naturen havde VKR-partierne kun ganske uforpligtende bemærkninger tilovers for. Man fandt ikke, det hørte hjemme under naturfredningslovgivningen. Når man ser, hvilke initiativer der er taget i andre lande først og fremmest i Sverige, når man ser det initiativ, der nu er udfoldet af Naturfredningsforeningen, og når man ser, hvilket betydeligt antal henvendelser der er kommet til Naturfredningsforeningen om forureninger, må det nok siges, at det er forkert ikke at betragte disse to ting sammen. Der er ikke meget formål i, at vi på enhver måde forsøger at åbne adgangen til naturen, hvis naturen forurenes så kraftigt, at der ikke er nogen grund til at færdes i den.

Det blev afgørende for socialdemokratiet at søge gennemført det væsentligste af disse synspunkter, og det var et initiativ til bekæmpelsen af forureningen af naturen. Der er jo af samtlige partier her i folketinget blevet talt og talt meget om forureningsproblemet, ja, visse partier har endog holdt omfattende konferencer om, hvorledes man skulle bekæmpe forureningen, men der er ikke sket mere end disse ord, der er ikke sket mere end dette antal konferencer.

For socialdemokratiet er forureningsproblemet todelt. Det er for det første et organisatorisk problem, og for det andet et finansielt problem, og i virkeligheden hænger de to problemer nøje sammen.

[Kampmann.]

I dag er den minimale offentlige indsats mod forureningen spredt på en lang række forskellige ministerier og direktorater. En samlet og koordineret indsats har ikke været mulig, derfor har det heller ikke været muligt at udarbejde oversigter over de samlede udgifter til bekæmpelse af forureningen, og det har heller ikke været muligt at udarbejde oversigt over, hvorledes disse udgifter skulle fordeles.

For at komme i gang med virkelig effektivt at bekæmpe forureningen af naturen må vi derfor først samle indsatsen organisatorisk. Det gælder både centralt og på det lokale plan, for på det lokale plan har vi lige så mange forskellige instanser til at bekæmpe forureningen, til at behandle naturfredningsspørgsmålene, som vi har på centralt plan.

På socialdemokratisk initiativ i udvalget lykkedes det at samle et enigt udvalg om en opfordring til regeringen om snarest at få påbegyndt et udvalgsarbejde, der skal danne grundlaget for at samle alle naturfrednings- og forureningsspørgsmål under et centralt organ eller et centralt direktorat. Herudover skal man udfolde tilsvarende bestræbelser for at samle bekæmpelsen og alle naturfredningsspørgsmålene på det lokale plan. Kulturministeren kan være forvisset om, at vi i socialdemokratiet vil følge dette arbejde meget nøje; især vil vi følge tempoet i arbejdet meget nøje.

Til gengæld for at vi forhåbentlig organisatorisk nu får gjort en væsentlig indsats mod forureningen, er socialdemokratiet, ganske vist med betydelig beklagelse, gået ind på at stemme ja til regeringens ændringsforslag nr. 20, 22 og 24 om adgangen til skov, strand og udyrkede arealer. Når vi har gjort det, er det ud fra to synspunkter. For det første bliver adgangen til disse områder betydelig udvidet i forhold til tilstanden i dag. Jeg har klart tilkendegivet, at socialdemokratiet ikke finder, at adgangen udvides nok, men det er dog i forhold til tilstanden i dag en betydelig udvidelse. For det andet får kulturministeren med vedtagelsen af dette lovforslag øgede muligheder for at opkøbe skove, strande og udyrkede arealer til rekreativt brug, og det formål kan vi i socialdemokratiet i høj grad støtte. De øvrige ændringsforslag, som

ministeren har fremsat, er af mere teknisk art og giver ikke anledning til yderligere bemærkninger, bortset fra at vi også vil støtte disse.

Til hr. Vivikes ændringsforslag nr. 10 og 12 skal jeg oplyse, at vi vil undlade at stemme, fordi vi på grundlag af et notat fra ministeren har den opfattelse, at der er lovmæssig basis for, at skæmmende bebyggelse ved vore kyster, søer og åer vil kunne hindres ved et samarbejde mellem naturfrednings- og byggeyndighederne. Hvis det viser sig, at dette samarbejde ikke kan forhindre skæmmende bebyggelse, er jeg overbevist om, at kulturministeren er enig i, at vi må vende tilbage til en løsning af dette problem her i tinget.

Ændringsforslagene nr. 11 og 13 om byggeplanerne ved forsvarsværkerne har næppe først og fremmest en naturfredningsmæssig hensigt, og vi vil derfor stemme imod dem.

Ændringsforslaget nr. 16 om vandbredderne og vanddybderne ved åer hører efter vor opfattelse næppe hjemme i naturfredningsloven, og vi vil også stemme imod dette forslag.

Hvad angår de øvrige ændringsforslag, som hr. Vivike har fremsat, vil vi undlade at stemme, bortset fra de underændringsforslag, som hr. Vivike har stillet om adgangen til skov, strand og udyrkede arealer, hvor vi som bekendt er gået på forlig med regeringen og derfor stemmer vi for dette forlig og vi må stemme imod hr. Vivikes underændringsforslag til dette forlig.

Vi er blevet klar over, efter at udvalgsarbejdet er afsluttet, at der ved formuleringen af den nye § 55 om skovadgangen utilstøttet sker en mindre ændring vedrørende skovejernes stilling ved færdsel i skovene. Vi er klar over, at vi må se på dette spørgsmål mellem anden og tredje behandling, og mener, at det skulle være muligt at nå frem til enighed herom. Udgangspunktet for os er den gamle § 55, hvis principielle indhold vi har tilkendegivet vor enighed om.

Det var jo meningen, at begrænsningen af byggeriet i det åbne land skulle ske gennem bygge Lovgivningen først og fremmest ved den nu vedtagne lov om by- og landzoner. Tilbage sidder dog i socialdemokratiet nogen tvivl om, hvorvidt det altid vil ske. Ifølge by- og landzonenloven vil det ikke

[Kampmann.]

blive noget økonomisk problem at foretage de fornødne fredninger i landzoneområderne, hvorimod det vil blive uhyre kostbart at foretage fredninger i byzoneområderne, og hertil hører som bekendt sommerhusområderne. I disse områder kan man risikere en interessekonflikt mellem fredningsinteressen på den ene side og bygningsinteressen på den anden side. Jeg vil derfor bede ministeren være overordentlig opmærksom på, at der ikke udlægges arealer til byzoner, som fredningsmyndighederne kunne have interesse i, før fredningsmyndighederne er blevet tilstrækkelig hørt. Hvis vi ikke sikrer, at denne kontakt er tilstrækkelig udbygget, risikerer vi at komme i den problemstilling, som vi står i i dag med den nuværende lovs § 22, og som vi gerne ville ud af, idet vi herefter ikke kan frede de mest attraktive områder i dette land, fordi det er for dyrt at frede dem. Derfor må vi ganske enkelt sikre os, før vi lægger områderne ud til byzone enten omkring byerne eller i sommerhusområderne, at der ikke lægges arealer ud til anlæg, som har en fredningsinteresse, for så er løbet kørt, så kan vi ikke komme til at frede bag efter, fordi vi ikke har penge til det.

Afslutningsvis skal jeg nævne, at socialdemokratiet vil stemme imod underændringsforslagene fra VS, fremsat uden for betænkningen. Det er en konsekvens af vor afstemning vedrørende den frie adgang til skov, strand og udyrkede arealer.

H. C. Toft: Hr. Kampmann indledte med at sige, at det næsten var det tredje forslag, vi her behandlede, idet forslag til naturfredningslov var fremsat af regeringen sidste år i maj måned på folketingets sidste mødedag. Dette lovforslag var ikke at betragte som et regeringsforslag, men det var næsten identisk med det forslag, som var fremkommet fra naturfredningskommissionen, og det blev fremsat, fordi vi ønskede, at der skulle være en vid offentlig debat om det, således at regeringen på grundlag af den debat, der ville finde sted i befolkningen og i dagspressen, kunne fremsætte sit eget lovforslag i oktober sidste år.

Jeg vil gerne her i dag sige, at det var for mig i alt fald en skuffelse, at der ikke efter fremsættelse af lovforslaget sidste år i maj måned kom reaktioner i videre omfang fra

befolkningens side; sommeren gik, uden at der kom mange henvendelser til det folketingsudvalg, der sad. Først — jeg havde næsten sagt — flere måneder efter at regeringens lovforslag var fremsat i november måned, kom der reaktioner fra befolkningen og også i dagspressen over for det fremsatte forslag. Til gengæld må jeg sige, at der så også er kommet reaktioner mod lovforslaget.

Det er klart, at disse reaktioner i høj grad har fået folketingsudvalget til at beskæftige sig med de indvendinger, der fremkom. De måtte selvfølgelig overvejes og undersøges, så man kunne hindre eventuelle utilsigtede virkninger og ændre lovgivningen, hvor det var muligt at imødekomme protesterne, såfremt man ikke derved tilsidesatte målsætningen i denne lovgivning. Og målsætningen var jo at bevare og pleje større landskaber af særlig karakter, at bevare videnskabelige, undervisningsmæssige og historisk værdifulde arealer og at åbne adgang for befolkningen til at færdes og opholde sig i naturen.

Kulturministeren har efter samråd med folketingsudvalget stillet en række ændringsforslag, der imødekommer nogle af de rejste ønsker, uden at det forringer lovens hovedsigte. Jeg vil således gerne fremhæve de ændringer, der vedrører den udvidede adgang til ophold og færdsel på de danske strande, i skovene og på udyrkede arealer. I forhold til det fremsatte forslag, som der fremkom reaktioner imod, sker der nu en væsentlig ændring. På strandene var der efter forslaget ikke adgang til at gøre ophold, hvor et beboelseshus var beliggende 50 m eller nærmere ved stranden, og sådan bliver det også stadig væk. Men der var også en bestemmelse om, at ejere af ejendomme, beliggende mellem 50 og 100 m fra stranden, kunne afstå ejendommen til det offentlige, hvis de ønskede det, til den forudgående vurderingsansættelse. Nu fjernes denne sidste afstandsbestemmelse, og der indføres for strandenes vedkommende den bestemmelse, at hvis en grundejer kan påvise væsentlige gener, som kulturministeren kan anerkende — og ellers kan det appelleres til overfredningsnævnet — ja, så kan han forlange, at det offentlige overtager det pågældende areal og overtagelsen skal ske efter en taksation, hvilket vil sige, at han får den pris for ejendommen, som taksations-

[H. C. Toft.]

kommissionen kommer til, altså fuld erstatning. Er staten eller det offentlige i den situation, at man ikke ønsker at anvende midler til at overtage det pågældende område, ja, så kan ejeren forlange, at det pågældende område lukkes. Tilsvarende bestemmelser indføjes også for skovene og for de udyrkede arealer.

Under lovforslagets første behandling, ja, allerede forinden, sidste år, gav jeg udtryk for, at jeg var betænkelig ved, at en fredningssag ofte kunne vare i adskillige år. Jeg fandt, det var rimeligt, at vi i folketingsudvalget drøftede mulighederne for at begrænse åremålet, en fredningssag kunne behandles. Det har vist sig, at det ikke er muligt at fastsætte bestemte tidsterminer for, hvor længe en fredningssag skal behandles, men kulturministeren har over for udvalget fremhævet — det fremgår også af lovforslaget — at den ændring, der nu sker i loven, bl. a. betyder, at suppleanterne for dommerne også kan påtage sig opgaver, hvis en dommer har et område, hvor der er særlig mange sager, og dette skulle medvirke til at begrænse varigheden af sagernes behandling. Endvidere er der givet udtryk for, også gennem lovforslaget, at fredningsnævnene bliver fritaget for opgaver, de tidligere havde på visse områder, bl. a. skal fredningsnævnet ikke selv rejse fredningssag. Men det væsentlige for mig er den udtalelse, som er kommet fra kulturministeren om, at dommerne, når en sag har stået på i 2 år, skal indberette det til kulturministeren, således at kulturministeriet bliver bekendt med, at en sag i alt fald indtil dette tidspunkt har trukket ud i temmelig lang tid.

En anden ting, som har beskæftiget udvalget meget, og som også har været drøftet mange steder i offentligheden, er spørgsmålet om det kortvarige ophold. Vi har ikke under udvalgsbehandlingen fundet det muligt at fastsætte et bestemt timetal eller en bestemt tidstermin for „kortvarigt ophold“, men da kulturministeren på et spørgsmål fra udvalget svarede, at man ligesom i sandflugtsloven havde regnet med, at et kortvarigt ophold svarede til et daglangt ophold, har udvalgets flertal, det vil sige alle udvalgets medlemmer med undtagelse af SF, givet udtryk for, at man ved et kortvarigt ophold ikke forstod, at det i al almindelighed

var et daglangt ophold, men et ophold af kortere varighed.

Problemet om rensning af strandene har også været rejst. Den forurening, der sker af strandene, stammer efter min opfattelse i væsentlig grad fra skibene og driver ind til kysterne, men selvfølgelig vil der også, når befolkningen i stigende omfang bruger vore strande som rekreative områder, være risiko for en vis tilsvining. Jeg er derfor glad for, at kulturministeren har givet udtryk for, at han er af den opfattelse, at det må være en naturlig forpligtelse for det offentlige at medvirke til en rensning af strandene, og at der vel i særlig grad her må være tale om, at det er amterne og kommunerne, der påtager sig denne opgave.

Jeg vil i denne forbindelse gerne sige, at det vel ikke kan være tanken, at hele den danske kyst — her tænker jeg i særlig grad på vestkysten — skal renses, men kun de områder, hvor befolkningen i væsentligt omfang søger hen og benytter strandene; ellers tror jeg udgifterne vil blive alt for store.

Under behandlingen af lovforslaget i folketingsudvalget har kulturministeren endvidere givet udtryk for, at han mener, at det offentlige må påtage sig udgifterne til sædvanlige brandforsikringer af plantager, som nu gennem lovgivningen åbnes for befolkningen der får adgang til at færdes på skovvejene, ligesom det også må være det offentliges opgave at medvirke til opsættelsen af de skilte og de affaldskurve, som skal hindre en tilsvining af naturen.

Jeg vil gerne sige om selve lovforslaget, at jeg også er tilfreds med, at kulturministeren har givet udtryk for, at skove med botaniske eller zoologiske seværdigheder kan lukkes af fredningsnævnet. Det står i lovforslaget, men det er understreget af kulturministeren, at når loven først skal træde i kraft den 1. oktober, er der mulighed for, hvis der er akut brug derfor, at man med fredningsnævnets godkendelse kan få lukket det pågældende område allerede når loven træder i kraft.

Det har for det konservative folkeparti, allerede da vi behandlede naturfredningsloven i 1963, været noget væsentligt, at vi fik rensset naturfredningsloven for bebyggelsesreguleringslovbestemmelser. Vi er derfor tilfreds med, at man nu fører bebyggelsesreguleringen over i lov om by- og land-

[E. C. Tøft.]

zoner og renser naturfredningsloven for denne opgave.

Jeg har fremdraget nogle af de ændringer, som i vidt omfang imødekommer den kritik, der har været ført frem i den offentlige debat og i henvendelser til udvalget. Der har også til udvalget været henvendelse fra Industrirådet, og der er fremført nogle ønsker om ændringer. Folketingsudvalget giver udtryk for i betænkningen, at man går ud fra, at fredningsmyndighederne ved administrationen af den nye naturfredningslov også er opmærksom på de forhold, der kan være i forhold til den industri, der benytter materialer, som findes ude omkring i det danske landskab, og som har betydning for dansk erhvervsliv særlig under den industrielle udvikling, vi gennemlever. Der må altså her foretages en vis afvejning af det fredningsmæssige og det erhvervsmæssige.

Når vi om et par dage står over for den endelige vedtagelse af naturfredningsloven, vil det jo ske i enighed mellem folketingets fire største partier. Bortset fra naturfredningsloven, der blev vedtaget her i folketinget i 1963 — det forslag, der senere blev forkastet ved folkeafstemning — har disse partier altid i enighed gennemført naturfredningslovene. Jeg anser denne enighed for værdifuld og er derfor tilfreds med, at socialdemokratiet afstår fra at stille selvstændige ændringsforslag her i folketinget, og at de tiltræder lovforslaget og de ændringsforslag, som er stillet af kulturministeren, og som også det konservative folkeparti står bag ved.

Hr. Kampmann beskæftigede sig i sin tale meget med forureningen af naturen. Jeg deler den opfattelse — det gør vel alle her i folketinget — at der her er et problem, som skal løses. Men vi er da også vidende om, at regeringen og vel også alle partier i folketinget i allerhøjeste grad beskæftiger sig med problemet, og at vi vel allerede i næste folketingssamling fra regeringen kan vente et initiativ på dette område. Vi er enige i, at det kan være værd at overveje, om man skal have et centralt organ til at tage sig af disse problemer, for vi ved godt, at opgaverne, der skal løses i dag, er mangeartede og hviler på forskellige ministerier. Det er imidlertid regeringens endelige afgørelse, om regeringen mener, man kan følge

den henstilling, der her ligger, men i alt fald anmoder også vi regeringen om at overveje, om det vil være rigtigt at danne et centralt organ.

Vi ved, at regeringen er i gang med alle de undersøgelser, jeg har omtalt, på dette område. Vi tillægger det stor betydning, at vi får løst problemet omkring forureningen. Vi ved godt, at med den udvikling, vi er inde i, står vi over for en situation, hvor forureningen af naturen næsten dag for dag bliver værre.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale de af ministeren stillede ændringsforslag. Hr. Kampmann gav udtryk for, at der ved en fejltagelse er foreslået en vis ændring af lovforslagets § 55, stk. 3, og jeg er derfor tilfreds med, at kulturministeren vil stille et ændringsforslag inden tredje behandling, således at lovforslaget på dette område føres tilbage til sin oprindelige skikkelse, hvorefter man ikke må færdes og gøre ophold i skovene i tiden fra solnedgang til kl. 7, i månederne november til februar til solopgang.

Jeg skal med disse bemærkninger anbefale de af ministeren stillede ændringsforslag og anbefale, at man stemmer imod de af hr. Vivike og VS stillede ændringsforslag.

Jens Chr. Christensen: Vi er nu ved at være ved vejs ende med loven om naturfredning, i hvert fald for denne gang, og vi må vel regne med, at det bliver en lovgivning, der vil komme til at holde adskillige år frem i tiden. Jeg hilser med tilfredshed, at den kan gennemføres i enighed mellem de fire store partier; sådan har de tidligere naturfredningslove, også den vi har i øjeblikket, kunne gennemføres. Det er efter min opfattelse et gode, at en så omfattende lovgivning, som interesserer både grundejere og dem, der søger ud i naturen, kan gennemføres i enighed.

Som det fremgår af betænkningen er det et stort og gennemgribende arbejde, der er foregået i udvalget. Det er vel ikke almindeligt, at vi roser hinanden for dygtigt arbejde, men jeg synes, der er grund til, at man takker hr. Nordqvist for det enestående arbejde, han har gennemført som formand for naturfredningsudvalget.

Vi har fået et utal af henvendelser, både mundtlige og skriftlige. Nogle udtalte til-

[Jens Chr. Christensen.]

fredshed med lovforslaget, men jeg må indrømme, at de fleste protesterede. Det har da også givet sig udslag i, at vi har fået en hel del ændringsforslag, ændringsforslag, som jo alligevel, selv om de er ret gennemgribende, opretholder det, der er lovens formål og lovens sigte, nemlig for det første at værne om Danmarks natur, for det andet at give den stærkt voksende befolkning mulighed for at komme ud til vore strande, ud i vore skove og mulighed for at færdes i vore klitter, vore heder, moser og andre steder, hvor man ikke kan gøre fortræd. Som loven nu formes, kan dens formål opnås, uden at man træder den grundlovssikrede ejendomsret for nær. Jeg kan derfor anbefale, at man stemmer for samtlige af de af ministeren stillede ændringsforslag, og jeg anbefaler at stemme imod de af socialistisk folkeparti og de af hr. Sigsgaard og hr. Kjær Rasmussen stillede ændringsforslag.

Det er ikke nødvendigt at gå i enkelt-heder med samtlige ændringsforslag. Jeg vil kun nævne, at hovedparten af ændringsfor-slagene tjener til at klargøre og forenkle selve administrationen af loven samt tjener til at sikre de enkelte borgeres rettigheder under en fredningssags forløb. Begge dele kan selvfølgelig hilses med tilfredshed.

Tre af lovforslagets paragraffer har under udvalgets behandling gennemgået ret væsentlige ændringer. Det er §§ 54, 55 og 56. Man kunne nok høre på hr. Kampmanns udtalelser, at man fra hans partis side gerne havde set, at man kunne have bibeholdt paragrafferne, som de var formuleret i lovforslaget, men alligevel tror jeg, vi må være enige i, at de ændringer, der nu kommer i de tre nævnte paragraffer, er ændringer, som tjener et fornuftigt formål.

§ 54 drejer sig om strandene. Vi ved alle, at Danmark fra naturens hånd er udstyret med en kyststrækning, der i forhold til indbyggertallet er betydelig gunstigere end i noget andet land, men alligevel er der mange af Danmarks kyster, der dels i kraft af vore egne indbyggere, dels i kraft af en stadig voksende udenlandsk turiststrøm, kan blive udsat for en stærk tilstrømning. I det store og hele er der kun grund til at glædes over denne tilstrømning og over, at så mange gerne vil have del i de natur-

skønheder, vi har. Selv om denne paragraf i det store og hele giver alle vore kyster samme status, som kysterne i de sønderjyske amter har haft i de sidste 600-700 år, har udvalget dog alligevel ment, at turisternes tilstrømning enkelte steder ville kunne antage en sådan karakter, at generne for enkelte grundejere kunne blive for store. Jeg er derfor glad for, at ministeren har stillet ændringsforslag om offentlig overtagelsespligt, subsidiært mulighed for at lukke de pågældende områder. Jeg vil også udtale min tilfredshed med, at det offentlige, som det fremgår af betænkningen, skal påtage sig renholdelsespligten.

Jeg lægger ikke skjul på, at § 54 har voldt udvalget en hel del besvær, ikke besvær med at opnå enighed, men besvær med selve formuleringen. Navnlig har det voldt besvær at definere begrebet „kortvarigt ophold“. Det er ikke lykkedes for udvalget at finde en løsning, men jeg vil tro, at det i praksis vil volde mindre besvær end det besvær, vi har haft i udvalget. For mig at se er det problem ikke nær så stort, som man fra forskellig side har gjort det til.

§ 55, der drejer sig om skovene, får som bekendt den affattelse, at det kun tillades at færdes til fods og kun på eksisterende veje. Man må ikke have løse hunde med, og man må ikke tage ophold nærmere end 50 m fra beboelsesbygninger. Ministeren har lovet at stille et ændringsforslag til denne paragraf til tredje behandling. Grunden til, at der skal stilles et nyt ændringsforslag, er simpelt hen en redaktionel fejl, der er sket, men nu bliver det sådan, at færdsel og ophold kun må finde sted i dagtimerne og i forårs- og sommermånederne fra kl. 7 morgen til solnedgang, og færdsel og ophold sker på eget ansvar.

Hvor ejeren ønsker det, skal det offentlige betale sædvanlig brandassurance for skovejeren, for skovenes vedkommende. Endvidere skal det offentlige opsætte affaldskurve og affaldsposer, og jeg går ud fra som givet — det står der ingenting om i loven — at det offentlige også skal sørge for tømning af affaldskurve og affaldsposer. Endelig gælder for skovene som for strandgrundenes vedkommende, at hvis generne bliver for store, skal det offentlige, hvis ejeren begærer det, enten overtage skoven.

[Jens Chr. Christensen.]

— og det bliver altså til den almindelige handelspris — eller også må man eventuelt lukke den.

§ 56 drejer sig om de udyrkede arealer. Det er som bekendt heder, moser, klitter, indsander og klipper. Der sker nu den ændring, at man får lov til at hegne, hvis man synes, generne er for store, og der står i betænkningen, at ved forsvarlig hegning skal forstås et hegn, der er egnet til at holde mennesker borte, men ikke behøver at opfylde et hegns funktioner også i andre henseender. Det vil altså sige, at hvis en grundejer ønsker det, kan han sætte et hegn, uden at det koster ham særlig mange penge, bare det markerer, at her er privat ejendom, hvor man ikke ønsker offentlig færdsel.

Med de ændringer, som gennemføres af de 3 omtalte paragraffer, forsøger man at tilgodese ejernes berettigede interesser. Alligevel vil denne lovgivning være et særdeles godt og fordelagtigt tilbud til befolkningen, ikke mindst byernes befolkning, og det er mit håb, at borgerne påskønner de goder, som denne lov giver dem adgang til. Men jeg vil gerne føje til, at naturen ikke kan værnes alene med lovparagraffer, lige så lidt som borgernes ejendomsret kan værnes gennem lovgivning. Det, vi bevæger os på her, er områder, som alle, der færdes i naturen, må vise forståelse for; de må vise skånsomhed, de må vise hensyn både over for naturen og over for ejeres berettigede interesser.

Endelig var hr. Kampmann inde på forureningen, som er et problem, vi har drøftet meget indgående i udvalget. Vi erkender fra venstres side, at det er et problem, der må løses; det tror jeg erkendes fra alle partiers side, og mon ikke alle partier allerede har nedsat interne udvalg til at beskæftige sig med problemet? Fra venstres side mener vi bare ikke, at det er et problem, der hører hjemme her under naturfredningslovgivningen. Det er et problem, der skal tages op og vil blive taget op i de kommende måneder, men på en

anden bøj, end det kunne ske i forbindelse med naturfredningslovgivningen.

Jeg skal med disse få bemærkninger som nævnt anbefale at stemme for de af ministeren stillede og af af udvalget eller udvalgets flertal tiltrådte ændringsforslag og stemme imod de af de andre partier stillede ændringsforslag.

Lindegård Rasmussen: Som den fjerde taler i rækken fra de partier, der agter at stå sammen om det foreliggende lovforslag, er det vel begrænset, hvor meget det er mig muligt at tilføre debatten af nye og originale indslag på nuværende tidspunkt. Hvad der har været fremsat af bemærkninger fra de tidligere taleres side om konkrete paragraffer i lovforslaget, deres behandling og de ændringsforslag, man har fundet frem til under udvalgsarbejdet, skal jeg derfor gå forholdsvis let hen over og indskrænke mig til nogle relativt få bemærkninger af mere almen og kommenterende karakter.

Jeg skal først meddele, at de af socialistisk folkeparti og af VS stillede ændringsforslag og underændringsforslag må det radikale venstre afvise. Det til tredje behandling bebudede ændringsforslag til § 55 kan vi derimod tiltræde.

Det er nu godt et år siden, kulturministeren første gang fremsatte det forslag til naturfredningslov, som i alt det væsentlige danner grundlaget for det lovforslag, vi i dag har til anden behandling. Vi holdt møder i udvalget om forslaget sidste sommer, og i efteråret blev forslaget genfremsat i tillempet skikkelse, hvilket dog ikke havde forbindelse med det udvalgsarbejde, der havde fundet sted i sommerens løb. Man har vist lov at sige, at det ikke er tilfældigt, at vi først får det til anden behandling på dette tidspunkt. Årsagen er simpelt hen en udvalgsbehandling, som jeg i hvert fald for mit vedkommende synes har været meget omhyggelig og meget grundig, og hvorunder de mange henvendelser, der har været rettet til udvalget, har været genstand for indgående drøftelse.

[Lindegård Rasmussen.]

Det radikale venstre er i dag tilfreds med, at det er lykkedes at skabe så stor enighed om lovforslaget, som tilfældet er. Jeg har for min part aldrig tvivlet på, at det ville lykkes; dels er der tradition for, at det sker, dels synes jeg, at alle har vist god vilje til, at det kunne gå sådan igen. Egentlig har det nemlig været lette forhandlinger, vi har haft i udvalget. Der har i virkeligheden aldrig fra nogen side været rigtigt tilløb til at ændre det, der hele tiden har været ryggraden i forslaget, nemlig at skabe en mere ren naturfredningslov, at sætte stærkere på store, samlede fredninger og at udvide publikums adgang til at færdes og opholde sig i vore mest seriøse og rekreative landskabsobjekter.

En lang række forhold har været drøftet, og adskillige ændringsforslag er også blevet resultatet. Det, der i særlig grad har været genstand for opmærksomhed, måske ikke mindst fra offentlighedens side, har selvfølgelig været spørgsmålene om opholds- og baderet ved stranden, om adgang til skovene og til det, man forstår ved udyrkede arealer. Helt konkret er det lovforslagets §§ 54-56, der er tale om. Også til disse paragraffer er der stillet ændringsforslag, som igen i særlig grad har været genstand for opmærksomhed. Jeg skal ikke gå i enkeltheder med disse paragraffer, hverken som de oprindeligt var, eller som de nu vil fremtræde. Jeg ønsker kun at påpege, at det, der for mig og mit parti er det væsentlige, er, at hovedsigtet er fastholdt. Publikums adgang til at færdes i de dele af naturen, der her er tale om, beskæres givetvis ikke i praksis i forhold til det oprindelige forslag. Det, man måske kan sige, er, at den enkelte ejers legale interesser fastslås i højere grad i selve lovteksten, hvor man ellers, i hvert fald efter min mening, ville være henvist til ordensreglementer i de konkrete tilfælde eller til fortolkning af en tekst i udvalgsbetænkningen. Jeg synes alt i alt, man har fundet frem til en rimelig og en forsvarlig løsning.

Men man kan selvfølgelig ikke gennemføre en lov af den karakter, som det foreliggende lovforslag er udtryk for, uden at nogle vil føle sig ramt og også ramt for hårdt. Ikke mindst har private skovejere i betydeligt tal udtrykt betænkelighed, og jeg

vil gerne fastslå, at jeg ikke står uden forståelse for mange af de synspunkter, der er fremkommet. Der har gennem generationer været et, har man vist lov at sige, harmonisk forhold mellem det besøgende publikum og de kredse, der traditionelt har været skovejere. Men love gives ikke bare for nutiden, men også for et godt stykke af fremtiden. Vi ser i disse år, hvorledes landbrugene ofte går over til ejere, som ikke har det samme forhold til jord, dyr og gård, som har været landboers normale indstilling. En udvikling af lignende karakter for skovenes vedkommende kan meget vel tænkes og viser sig vel allerede hist og her. I et industriland med store bybefolkninger vil der uvilkaarligt fremkomme et pres på naturværdierne, og sker der samtidig et skifte af betragteligt omfang i de kredse, der har disse værdier som ejendom, kan der opstå meget beklagelige spændingsforhold, fordi traditionen for liberal holdning hos ejerne til deres medborgere forsvinder og erstattes af en anden mentalitet. Jo hurtigere man får kontrol med en sådan udvikling, des lempeligere behøver de indgreb at være, som det er nødvendigt at anvende for at styre den. Jeg tror ikke, at nogen er tjent med, at problemerne udskydes til løsning på et tidspunkt, hvor vi skal til at indhente for meget, der er gået tabt.

Jeg må måske lige have lov at minde om, at når vi overhovedet har den skov, vi har i dag, skyldes det paradoksalt nok et statsindgreb. Med skovforordningen af 1805 blev det forbudt skovejerne at rydde arealer, der var bevokset med overskov, ligesom de fik simpelt påbud om at vedligeholde, frede og hegne skov. Det er virkelig et indgreb i den private ejendomsret, som vi vil få svært ved at leve op til i dag.

For strandens vedkommende sker der med den nye lov kun, hvad der hidtil mig bekendt har været gældende ret langs hele vestkysten fra Skagen til Rømø i kraft af anden lovgivning, og for de udyrkede arealer gælder, at et hegn kan sikre grundejeren mod at modtage de gæster, han ikke måtte ønske.

Til slut vil jeg gerne understrege, at man selvfølgelig heller ikke kan gennemføre en naturfredningslovgivning i dag uden sam-

[Lindegård Rasmussen.]

tidig at begynde at forberede en aktion mod det, man kalder forureningsproblemet. Der er i betænkningen redegjort for, hvilke tanker udvalget har gjort sig om dette yderst presserende spørgsmål. I det radikale venstre ønsker vi, at regeringen som bebudet snarest tager forureningsproblemet op i alle dets aspekter og får forberedt den nødvendige lovgivning på dette område. Jeg håber, vi derefter også kan gennemføre det, der er nødvendigt for at løse dette problem, med samme vilje til at nå et resultat, der kan samle, som den, der har været udvist omkring behandlingen af naturfredningslovsforslaget i det nedsatte folketsingsudvalg.

Med disse ord skal jeg på det radikale venstres vegne anbefale det foreliggende lovforslag.

Vivike: Jeg vil ligesom andre gerne takke udvalgsformanden. Jeg har i den tid, jeg har været på denne arbejdsplads, ikke oplevet et så dygtigt stykke formandsarbejde som det, hr. Nordqvist har lavet i udvalget om forslaget til lov om naturfredning.

Det er klart, at det bliver en lov, hvor mange paragraffer vil blive fortolket forskelligt; det har vi allerede erfaret her i løbet af diskussionen. Man hører f. eks. hr. Jens Chr. Christensen sige, at hegning bare betyder, at en mand for en billig penge kan trække et hegn, som fortæller, at dette her er privat, her må ingen færdes. Det vil i realiteten sige, at han kan trække en sytråd rundt om sådanne udyrkede arealer. Efter min mening må hegning være af en sådan karakter, at det kan holde dyr inde. Se, her har jeg altså en fortolkning og hr. Jens Chr. Christensen en anden, og sådan vil vi blive udsat for adskillige forskellige fortolkninger af adskillige af disse paragraffer her.

Men det er godt, at lovforslaget bliver vedtaget nu, for jo længere det varer, des værre går det med lovforslaget. Det er naturfredningskommissionen, der har lavet det første forslag; da lovforslaget blev fremsat af regeringen i forrige samling, var det i forringet skikkelse i forhold til kommissionens forslag. Det blev så fremsat igen i denne samling; da var der foregået en yderligere forringelse af forslaget, og under

udvalgsarbejdet har ministeren så stillet nogle ændringsforslag, hvoraf en hel del er ganske udmærkede, men hvor det afgørende er, at der igen er sket en forringelse. Her tænker jeg navnlig på det ændringsforslag, som siger, at hvis der kommer stærke gener for ejeren af udyrkede arealer, ved strandene eller i skovene, kan staten købe skoven eller området. Nu er vi i socialistisk folkeparti principielt tilhængere af statseje; men der er bare det ved det, at i denne paragraf står der, at hvis staten ikke vil købe, hvis finansudvalget meddeler, at riget fattes penge, eller hvad der nu kan siges, så kan skovejeren lukke for almenheden.

Nu er der jo en masse private skove, der er frivilligt åbne, og nu bliver det altså lov, at de skal være åbne, vel at mærke hvis der går offentlig vej dertil. Men det kan jo godt tænkes, at en del skovejere nu vil påberåbe sig gener, eller at der måske ligefrem foranstaltes gener, og det kan så, hvis staten ikke køber, resultere i, at den ene private skov efter den anden lukkes. Jeg er lidt bange for, at statens villighed til at købe ikke er særlig stærk, takket være den regering, vi har. Havde vi haft en bedre regering, havde vi set lidt anderledes på det fra socialistisk folkeparti; men nu er vi nervøse for det ændringsforslag og kan ikke støtte det; vi har stillet forslag om, at det falder væk.

Vi har stillet nogle andre ændringsforslag; det har vi været nødt til, for blot vi havde kunnet få ét af disse ændringsforslag ind i lovteksten, blot vi kunne have gjort loven en lille bitte smule bedre, havde vi ikke stillet dem her. Men her var ingenting at hente, ikke den mindste indrømmelse fra regeringspartierne. Man spørger egentlig sig selv, hvorfor vi er kommet her i folketinget i hele denne sæson, for rent lovgivningsmæssigt har vi ikke haft noget resultat ud af det; som opposition kunne vi egentlig godt være blevet hjemme, vi har ikke fået én indrømmelse.

Socialdemokratiet har heller ikke fået så meget som et komma ind i lovens tekst, men har alligevel lavet forlig med regeringspartierne, baseret på, at der i betænkningen på socialdemokratisk initiativ er kommet til at stå, at udvalget henstiller til regeringen at overveje oprettelsen af et centralt organ, der tager sig af naturbeskyttelse og for-

[Vivike.]

urening. Ja, det kan regeringen jo overveje; så kan den komme og meddele, at nu har den overvejet det og fundet ud af, at et sådant organ ikke er nødvendigt, at vi ikke har råd til det, eller hvad regeringen nu kan sige. Man skal have temmelig megen tillid til regeringen for at tro på, at der kommer noget ud af det, og vi har i hvert fald ikke så megen tillid til regeringen, at vi tør løbe an på, at fordi der står noget i betænkningen, som jo ingen skal rette sig efter, sker der noget i den sag.

Vi har foreslået, at forsvarsanlæg ikke skal kunne bygges hvor som helst. Der er jo den undtagelse, at lige meget om det er på stranden, i skoven eller de skønneste områder, kan militæret smække sine forskellige ting op; men da militæret ikke er til nogen gavn for Danmark, sikkert mere til skade, mener vi, at bestemmelsen må ud af loven, så det ikke kan få lov at brede sig, hvor det har lyst.

Vi har foreslået, at strandbyggelinjen, der i dag er på 100 m, udvides til 300 m. Vi har gjort det, fordi der kommer et vældigt pres på strandene i kraft af et stærkt forøget sommerhusbyggeri i de kommende år, og vi har også kigget lidt over Øresund og set, at dér har man en strandbyggelinje på 300 m og en kontrolzone derudover på 200 m. De er altså betydelig længere fremme. Vi er fra SF's side kun gået den halve vej ved at foreslå en strandbyggelinje på 300 m.

I dag må man ikke bygge ved åer og søer inden for en linje på 150 m, vel at mærke hvis det er en å, der er 4 m bred i bunden; så kan den være betydelig bredere foroven. Vi foreslår, at disse 150 m erstattes af 300 m. Hvad søerne angår, skal man, hvis de er over 3 ha, også 150 m fra bredden. Vi mener, at vi i fremtiden bør 300 m væk for at bygge, og at grænsen for søernes størrelse sættes ned til 2 ha, bl. a. med den motivering, at vi i en masse af vore små søer mellem 2 og 3 ha har noget af det rigeste fugleliv. Det er også et forureningsspørgsmål, for jo tættere der bygges på vandløbene og søerne, des mere forurenes disse vande. Vi foreslår, at vandløbene skal have en bundbredde på kun 3 m; det kan alligevel blive et ret stort og bredt vandløb.

Vi foreslår, at når man opretter dambrug eller pumper vand til vandkanoner og lig-

nende markvandning, må man ikke sænke vandstanden i vore vandløb til under $\frac{1}{3}$. Det skyldes både forureningsfaren og noget andet: for det første dør fiskene, når ikke der er ret meget vand, og for det andet: jo større vandføring der er i et vandløb, des mere selvrensende er det.

Vi vil gerne have ind i loven, at afvandning og vandløbsreguleringer, opfyldning af damme og mergelgrave ikke må foregå, uden at man har konfereret det af og fået tilladelse af fredningsmyndighederne. Vi, der er gamle nok, husker vores bugtende åer; de fleste af dem er blevet rettet og lavet om til kanaler. Man afvander de fugtige områder og ødelægger dermed flora og fauna; fuglelivet tager stor skade, nogle af de bedste rasteplasser og rugepladser for fuglene bliver ødelagt. I andre lande i Europa har man bedt os mindeligt om at holde op med denne vandalisme. Vi mangler da heller ikke jord i Danmark, vi har nærmere for meget jord; det kniber med at komme af med landbrugsprodukterne. Men om føje tid kommer vi til at mangle ferskvand; det drejer sig altså ikke om at komme af med det. Dammene og mergelgravene har også deres store betydning for fuglelivet, men også rent æstetisk osv., og jeg holder med den naturfredningselsker, der for nogle år siden skrev, at man ikke bør smide skrald i kabbelejerkæret.

Det er jo Hedeselskabet, som har excelleret meget stærkt i disse afvandinger og vandløbsudretninger. Men Hedeselskabet kan få rigeligt andet at lave i fremtiden, for det er ikke nok, at vi freder naturen, den skal også plejes. Man kan frede et stykke hede, og hvis den ikke bliver plejet, ja, så står der i løbet af nogle år en hel tæt skov af bjergfyr, som ingen kan trænge igennem, og som ingen har fornøjelse af at kigge på. Noget skal rykkes op, naturen skal plejes, og det må være det, Hedeselskabet stærkt skal involveres i, foruden at det også laver rensningsanlæg, og det område må det nok sætte noget mere ind på.

Vi har stillet et ændringsforslag, der går ud på, at dette med, at man må opholde sig på strandene i kortere tid, falder væk og ændres til ophold i dagtimerne, men her er vi forhandlingsvenlige. Dette ændringsforslag vil socialistisk folkeparti gerne trække tilbage, hvis der vil komme en herop og forklare, hvor længe et længere ophold varer.

[Vivike.]

(*Tilråb*: Et kortere ophold!). Ja, tak for ret-telsen. Det vil blive udsat for mange for-tolkninger, hvis der ikke er en, der herfra kan definere præcist, hvor længe et sådant kort ophold varer. Det kan der blive mange spektakler om.

Så skulle vi have stillet et ændringsforslag mere, men vi kunne ikke rigtig finde ud af, om det hørte hjemme i naturfredningsloven, selv om det stærkt berører naturen. Det var et forslag om forbud mod engangsflasker. Vi vil gerne henstille til regeringen at prøve at finde ud af, hvordan man kan få et forbud mod disse engangsflasker, som jo er ved at være en frygtelig plage og vil blive det stærkere og stærkere i årene fremover.

VS har stillet et par underændringsforslag. Det ene går ud på, at private skove også under 5 ha, som i dag ikke er åbne for offentligheden, skal åbnes. Det kan vi ikke anbefale. Vi må have en eller anden definition af, hvad en skov er, og under 5 ha kan være et lille krat, det kan være en lund, det kan være en park ved en gård, og det vil ikke altid være nemt for folk, navnlig ikke folk fra byerne, at se, om det er en skov eller ikke en skov. Her er vi nødt til at have en slags definition af en skov og fastholder alt-så, at 5 ha må være rimeligt. Vi tør ikke gå videre, for så kan man gå ind i et hvilket som helst buskads og mene, at dér kan man trampe rundt, eller ind i et område med hasselnødder, som folk kan have i deres haver, og lignende.

Videre foreslår VS, at man skal kunne færdes uden for vejene i skovene. Hvis man går ind for det forslag, siger man simpelt hen, at nu har befolkningen ret til at gå og jkke rundt i nyplantninger i skovene. Nu er det ikke for at sige noget dårligt om byboere, men de kan nu sjældent se forskel på et lille nyplantet træ på en 3-4 tommer og så den øvrige vækst, der er omkring det. De kan ud-mærket gå og jkke disse træer ned uden at vide det. Så kan man sige, at de unge i ung-domskorpsene, spejderkorpsene, DUI osv., som har terrænløb o. lign., har brug for at komme uden for vejene; men i disse tilfælde er det jo almindeligt, at de aftaler med skov-ejeren, inden de går ind, og er der nyplant-ninger, får de at vide, hvor de er, og dér må de altså ikke komme. Vi tør heller ikke stemme for det forslag fra VS.

Men vi anbefaler ændringsforslagene fra socialistisk folkeparti; vedtager man dem, får vi en bedre naturfredningslov end ellers.

Kjær Rasmussen: Som allerede meddelt under første behandling af dette forslag anser vi det for at være ringere end det, ministeren fremsatte umiddelbart inden folketingets sommerferie sidste år. Dengang gik regeringen ind for fri adgang til und-hegnede græsningsarealer; den bestemmelse er nu væk. Dengang gik regeringen ind for fri adgang til uindhegnede, udyrkede area-ler; denne bestemmelse er også væk. Der kunne nævnes andre forsvundne bestemmel-ser, som var bedre end dem, vi får nu. Derfor kunne vi selvfølgelig have stillet ændrings-forslag på en lang række områder, men det ville naturligvis være uden nogen som helst udsigt til, at de ville blive vedtaget. Vi har derfor valgt at indskrænke os til et par enkelte ændringsforslag, som endda er under-ændringsforslag, og som vi anser for at være meget væsentlige. De er stillet uden for be-tænkningen på blad nr. 924, som ordførerne rigtigt har opdaget, og de vedrører de pri-vate skove.

Efter vor mening er der ingen rimelighed i, at private skove under 5 ha skal være luk-kede for almenheden, eller skal vi sige offent-ligheden. Det generer private mennesker, og det vil endvidere være uhyre generende for de organisationer, hvis aktiviteter hoved-sagelig foregår i det fri. Lad mig her blot nævne de idrætsforeninger, som f. eks. arbej-der med orienteringsløb, børne- og ung-domsorganisationer som f. eks. spejderkorp-sene, FDF, DUI og Leg og Virke. Her vil man se, at den private ejendomsret endnu en gang indsnævrer mulighederne for de mange til gavn udelukkende for de få. Vi har stillet vort forslag, fordi begrænsningerne i det af regeringen foreslåede vil betyde en væsentlig hindring for aktiviteten i forskel-ige klubber og korps.

Vort andet underændringsforslag går ud på, at bestemmelsen om, at folk i private skove over 5 ha kun må opholde sig på eksisterende veje, udgår. Vi finder det rime-ligt, at folk også i de private skove kan be-væge sig ind mellem træerne. Det kunne jo endda ske, at det var meget nødvendigt for dem. Jeg kan her igen henvise til de organi-sationer, som så absolut har brug for be-

[Kjær Rasmussen.]

vægelsesfrihed i den natur, som engang for århundreder siden var vores alle sammens. Befolkningens krav er, at bevægelsesfriheden i naturen sikres, og derfor anbefaler jeg at stemme for vore 2 ændringsforslag.

Så skulle jeg måske lige komme med et par bemærkninger til ordførerne. Der har jo ikke været meget at sige til de borgerlige partiers ordførere og heller ikke til hr. Kampmann, som gav udtryk for, at han havde indgået et forlig med de borgerlige partier om dette her. Men måske lige en enkelt bemærkning til hr. Vivike, som sagde, at han sandelig ikke ville stemme for VS' forslag, for så ville der ske det, at folk bare jokkede ind alle mulige steder, hvor de ikke måtte jkke ind. Må jeg sige til hr. Vivike, at jeg tror nu, oplysningsniveauet her i landet er så højt, at befolkningen udmærket kan kende forskel på en skov og en have med hasselnødder.

Vi kan i øvrigt stemme for de af hr. Vivike stillede ændringsforslag, idet også disse peger i retning af større bevægelsesfrihed for det langt overvejende flertal af befolkningen.

Foged: Jeg havde allerede ved første behandling af naturfredningslovforslaget ordet for at give udtryk for, at §§ 54, 55 og 56, der giver offentligheden fri adgang til privatejede arealer uden erstatning, ville være i strid med grundlovens § 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed. Siden da har der af juridiske professorer været ytret tvivl om, hvorvidt lovforslaget er i overensstemmelse med § 73. Når dette er tilfældet, er det vel forståeligt, om andre, så længe sagen ikke har været prøvet ved højesteret, også stadig kan være i tvivl.

Ganske vist er der nu stillet ændringsforslag, således at en grundejer, der føler sig generet af offentlig påtrængenhed, kan begære ejendommen overtaget af staten til en vurderingspris; man får uvilkårlig det indtryk, at lovens fædre med lys og lygte har søgt en udvej, der indicerer, at grundlovens bestemmelse om fuld erstatning hermed er opfyldt. Jeg skal ikke gøre mig klog på, om en sådan ændring virkelig tilgodeser kravene i § 73, men jeg finder det stadig urimeligt, at man med loven i hånd kan fordrive

grundejere fra deres ejendomme, jfr. § 54, stk. 10.

Lovforslaget tillader kortvarigt ophold uden nærmere at præcisere, hvor langt et kortvarigt ophold er. Jeg har et levende indtryk af, at man heller ikke i udvalget har kunnet finde frem til en definition heraf. For grundejernes vedkommende vil mange skiftende gæsters kortvarige ophold blive til en kontinuerlig besættelse af arealerne. Det er konsekvenserne. Sådanne forhold kan ofte opstå på sommerhusområder, og man spørger uvilkårligt: er det virkelig efter almindelig retsopfattelse rimeligt, at man på den måde okkuperer arealerne?

Efter samme paragrafs stk. 4 kan ejeren forbyde færdsel på dage, hvor der afholdes jagt. En sådan regel viser, hvor ringe føling man har med den almindelige jæger, med de tusinde små jægere, der ikke har jagtdage, men som i stedet, når de enkelte gange kan redde sig en fridag, uden varsel drager på jagt. Her er ikke tale om organiserede jagtdage. Konsekvenserne af bestemmelsen bliver særdeles alvorlige, hvis gæster på eget ansvar, som der så smukt står i lovforslaget, travler rundt på skovveje samtidig med afholdelse af jagt på området. Det er ikke jagtdage, men det er jagt alligevel, og en passus i loven om, at det sker på eget ansvar, hjælper ikke stort, når og hvis der sker alvorlige ulykker. Jeg vil med interesse følge de første retssager, der i sådanne tilfælde vil blive ført.

Ministeren har over for udvalget tiltrådt, at sædvanlige brandforsikringer, ganske vist efter ansøgning, vil blive betalt af staten. Dette er kun en ringe håndsrækning. Hvis der på grund af gæsters uforsigtighed opstår brand i en plantage med en vækst på 20-30 år, er det en ringe trøst for skovejeren at kunne få genplantet, hvilket normalt er dækket af en almindelig forsikring. De brændte, røgsværtede træer kan ikke udbydes til nævneværdig værdi, og alene hugsten af sådanne sorte tinger bliver særdeles kostbar og kan næppe dækkes ind af træernes salgsbeløb. Staten må og skal også erstatte træværdien i sådanne tilfælde. Det er ubilligt, at ejeren i årevis må vente på en ny skov uden erstatning.

Med hensyn til den frie færdselsret i skovene gælder denne for skove over 5 ha.

[Foged.]

Må jeg spørge: hvordan får offentligheden kendskab til, om skoven er over eller under 5 ha? Skal der skilte med påskrift f. eks. 4,9 ha? Og hvis der nu netop er 4,9 ha og så naboen er så formastelig at plante $\frac{1}{2}$ ha lige umiddelbart op til arealet, mon så ikke det gode naboforhold vil få en slem belastning herved? Det er stadig min opfattelse, at staten burde erhverve, når og hvor der er et behov for fritidsarealer.

For de udyrkede arealers vedkommende, hvor færdsel er tilladt uden for vej og sti, kan ejeren manifestere, at han ønsker at opretholde fred på arealerne ved at hegne disse. Jeg har nu hørt ordførerne udtale, at de er uenige om, hvad man forstår ved hegning. Men lad gå, det lader sig høre, men det har ikke meget med fredning af naturen at gøre. Hvorfor kan man ikke nøjes med en afmærkning af arealerne i lighed med de regler, der gælder for statens arealer? Hvorfor dog forskel på dette område? En hegning er på dette felt en unødvendig og dermed urimelig udgift.

Jeg finder stadig, at der ville være mulighed for at tilfredsstille offentlighedens behov for frie arealer ved almindelig erhvervelse og handel. Staten, eventuelt amterne eller kommunerne, kunne erhverve de nødvendige arealer, frit disponere over disse og på den måde nøjes med de områder og lokaliteter, hvor der er særlige behov. Jeg tilføjer og gentager som min opfattelse, at statens skove og frie arealer bør holde først for. De bør åbnes i videre udstrækning end hidtil. For de største områders vedkommende bør vejene gøres i orden til almindelig bilkørsel. Ikke alle er lige sports-trænede og i stand til at trave lange ture. Ældre mennesker og familier med børn bør også kunne udnytte disse samfundsejede værdier.

I betænkningen er anført, jeg tror 126 navngivne organisationer og enkeltpersoner, som har sendt skrivelser, eller som har haft foretræde for udvalget, og jeg tager næppe fejl, hvis jeg anslår, at så godt som 100 pct. heraf har forelagt protester over for udvalget. Det bliver en ufredens lov i stedet for en fredningslov. Grundejere og gæster, der tidligere på frivilligt grundlag havde det bedste forhold til hinanden, vil nu i mange tilfælde med loven i hånd påberåbe

sig rettigheder til forgiftning af den tidligere, tolerante atmosfære.

Jeg skal efter disse bemærkninger, der også er udtalt på vegne af hr. Anders Andersen, erklære, at vi vil undlade at stemme for de stillede ændringsforslag, også hvor disse er forbedringer i forhold til det lovforslag, som vi gik ud fra, ud fra den betragtning, at ændringerne ikke har en sådan karakter, at vi ved tredje behandling kan stemme for lovforslaget. Vi ønsker ikke at tage medansvar for loven. Også på andre end de her nævnte områder finder vi, at lovforslaget er for vidtgående, og vi vil ved tredje behandling stemme imod det.

Bøgholm: Der vil i det høje ting være bred enighed om at skabe et retsgrundlag for den danske befolknings muligheder for at blive delagtiggjort i vore naturværdier. Der er derfor grund til at sige kulturministeren tak for at have ført spørgsmålet frem. Det er også min opfattelse, at der er gjort et stort og grundigt udvalgsarbejde, og at lovforslaget derigennem er blevet væsentlig forbedret.

Når jeg alligevel ikke kan give forslaget min stemme, er det, fordi det for mig at se ikke løser den stillede opgave, og fordi det på et fundamentalt punkt efter min opfattelse krænker retsfølelsen, som grundloven bringer til udtryk. Lovforslaget går langt ud over den i § 1, stk. 3, udtrykte formålsparagraf, hvori det hedder, at man vil åbne adgang til at færdes og opholde sig i naturen på steder, hvor dette er af væsentlig betydning for befolkningens friluftsliv.

Havde § 54 fået en ændret ordlyd, havde jeg sikkert trods betænkeligheder på andre punkter kunnet stemme for lovforslagets vedtagelse. Men for mig er det en krænkelse af privat ejendomsret, af begrebet hjemmets fred, når offentlig badning tillades kun 50 m fra et parcelhus eller anden form for bebyggelse. Mange har bragt ikke ubetydelige økonomiske ofre for at få et hus ved vandet. Mange velerhvervede rettigheder trædes under fode gennem denne lovgivning. § 54 kan unægtelig fortolkes på forskellig måde, og jeg vil gerne stille kulturministeren det spørgsmål, om paragrafen betyder, at en familie kan slå sig ned i flere timer, eventuelt slå telt op. Der

[Bøgholm.]

henvises i lovforslaget til den almindelige politivedtægt. Betyder det, at brugen af transistorradio og grammofon ikke vil kunne tolereres?

Lad mig hertil knytte den bemærkning, at jeg ikke kan se, at dette lovforslag er egnet til at danne en badelivets grundlov. Jeg ville gerne se det anerkendt som en statslig og kommunal opgave at udbygge bademulighederne ved at skabe offentlige badestrande, hvor badning kan finde sted uden fare. Men det siger forslaget ikke noget om.

Angående bestemmelser om adgang til skov, som bliver udtrykt i lovforslagets § 55, skal jeg blot gøre den ene bemærkning, at der hermed gives friere adgang til skov end til udyrkede arealer, der kan undrages offentlig adgang gennem indhegning. Jeg er naturligvis opmærksom på, at private skove under 5 ha er undtaget i lovforslagets bestemmelser. Men denne grænse forekommer mig alt for snæver, og jeg ser mig ikke i stand til at medvirke til gennemførelse af dette lovforslag.

Fanger: I lovforslagets formålsparagraf, § 1, hedder det, at ved denne lov tilstræbes det at værne Danmarks natur og landskabelige værdier og i videst muligt omfang at give befolkningen mulighed for at nyde godt af disse.

Se, det er jo en formålsparagraf, som vi alle kan tiltræde. Men hvorledes kan nu disse to formål forliges? Det sker ikke ved, at man ved lov tvangsåbner skove, strande og udyrkede arealer og så lader 5 og 7 være lige. Det vil kun skabe ufred, svineri og modvirke det første formål, at værne naturen. Det vil være en partiel ekspropriation uden erstatning, og derfor strider det imod grundlovens § 73, som siger, at ejendomsretten er ukrænkelig; ingen kan tilpligtes at afstå sin ejendom, uden hvor almenvellet kræver det, og da kan det kun ske ifølge lov og mod fuld erstatning.

Ja men hvordan kan naturfredning så gøres på den rigtige måde? Det kan ske ved, at det offentlige erhverver de arealer, der er behov for, og indretter dem med de nødvendige faciliteter, nemlig veje, parkeringspladser og toiletter, og sørger for renholdelse. Normalt behøver skovene ikke

at erhverves af offentligheden. Men hvis de ligger i nærheden af store byer, bør det overvejes, om byen bør erhverve dem eller deltage i udgifterne ved dem.

Kan der gøres mere for befolkningen? Ja, i 1805 gennemførtes skovforordningen med dens fredskovsbestemmelser. Det var på en tid, da en skovs hovedopgave var at levere brænde til landets kakkelovne og komfurer. Siden er skovarealerne blevet tre gange så store, men behovet for brænde er væk. Samtidig er behovet for rekreative fritidsområder steget enormt, med det mindre arbejds slid, med den kortere arbejdstid, den længere ferie og de højere indkomster. Derfor burde man efter ansøgning tillade, at mange fredskove omdannedes til fritidskovene med rekreative formål, på den måde at man udtyndede skoven, så der blev åbne sletter til solbadning, og gav tilladelse til kampering, bygning af fritidshytter osv. Dette kunne ske både på privat og offentligt initiativ. Mange skove egner sig ikke mere til at levere gavntre, men ville være ideelle som fritidsskove.

Er der da nogen steder, hvor man har løst nogle af disse problemer ved at åbne arealerne for almenheden? Ja, det har man i Århus amt; med et dygtigt fredningsplanudvalg har man vist vej både i fortiden og i nutiden og vil sikkert også gøre det i fremtiden, således at man i god tid skaber fritidsmuligheder for den stedse voksende århusianske befolkning, men også for de mange turister fra ind- og udland, som strømmer til. Der har nemlig kommunerne eller amtet erhvervet skove og standarealer i det omfang, der var brug for, og man fortsætter denne linje. Derfor kan jeg måske med Aktuelt sige, at hvis man vil vide, hvorledes det løses på den rigtige måde, så kan man spørge Århus.

Jeg havde håbet, at de mange henvendelser fra hele landet, som er strømmet ind både til de enkelte folketingsmedlemmer og til udvalget, var resulteret i, at man havde indset, at der skulle rettes alvorligt ved dette lovforslag, således at det virkelig kunne tjene det formål, man havde sat sig. Det har man ikke nået; man har lavet nogle små forbedringer, men §§ 54, 55 og 56 glør stadig befolkningen i øjnene, og derfor må jeg ved tredje behandling af lovforslaget stemme imod det. Jeg vil undlade at stemme

[Fanger.]

for de ændringsforslag, der er stillet af ministeren, og stemme imod de af mindretallene stillede ændringsforslag.

Morten Lange: Som en professionel naturbruger plejer jeg ikke at udtale mig om naturfredningslove her i tinget; jeg synes, jeg er så meget part i sagen, at man med rimelighed kan overlade det til andre. Men jeg skal ikke undlade ved denne lejlighed at gøre opmærksom på, at her laver vi virkelig en lov, som uden at tage noget fra nogen giver noget til en hel del, og så må det dog demokratisk set siges at være en lykkelig og fornuftig lov. Den koster ikke statskassen en frygtelig masse penge, men den giver rimelige rettigheder, som igennem århundreder i realiteten har været folkets, tilbage til befolkningen. Vi synes, man kunne være gået længere på en række punkter, men det var ikke det, jeg ønskede at kommentere. Jeg ville blot lige komme med en almindelig bemærkning om karakteren af denne lov.

Det er også betegnende, at vi ved denne lejlighed for en gangs skyld i fri dressur får set de virkelig reaktionære i dette folketing; normalt taler sådanne kredse ikke så forfærdelig meget. Jeg håber, at de tre indlæg, vi har hørt her, vil blive studeret med omhu, for heri har vi virkelig en karakteristik af det egentlige bagstræv, hvor man sætter sig på den såkaldte ejendomsret og prøver på at bevare den, også dér, hvor der ikke er nogen som helst reel eller fornuftig interesse forbundet med den. Jeg skal tilgive hr. Foged, jeg skal tilgive hr. Bøgholm, og jeg skal såmænd også være rar og tilgive hr. Fanger . . . (*Afbrydelse af Foged*) . . . Nej, jeg sagde bare tilgive, og det er også nok. Men jeg må indrømme, at når hr. Foged var i stand til uimodsagt at sige, at han også talte på vegne af hr. Anders Andersen, der, så vidt jeg husker, er præsident for Landbrugsrådet — den organisation, som mere end nogen anden sætter sig ud over den private ejendomsret til penge ved at stille økonomiske krav til befolkningen i Danmark — kunne man jo

spekulere på, om det var klogt og velvalgt af hr. Anders Andersen at slutte sig til de mest konservative grupper i dette ting. Men det er naturligvis hr. Anders Andersens eget valg, og det skal være ham tilgivet — andet kan vi jo ikke gøre; man har lov til her i folketinget at fremføre sine synspunkter, men det er godt, de bliver fremført, så vi ved, hvordan de folk er.

Det, jeg egentlig ville gøre nogle bemærkninger om, var en sag, som er kommet op i forbindelse med naturfredningslovforslaget, og som sådan halvvejs er forsvundet igen. Det er den for god til. Det er nemlig spørgsmålet om forureningen, som efter min opfattelse er et af de helt afgørende spørgsmål i forbindelse med naturfredningen. Nu er det jo blevet et populært emne. Regeringen har lovet, at den vil gøre et eller andet, selv om det er besværligt og i modsætning til naturfredningsloven også dyrt. Men det glæder mig meget; det er nu 4-5 år siden, mit parti første gang rejste denne sag med en betydelig vægt, og vi opdagede, at efterhånden som årene gik, steg den positive stemning her i folketinget for, at der her var et helt afgørende vigtigt lovgivningsområde.

Jeg er lidt ked af, at man ikke er kommet videre på dette område i forbindelse med naturfredningsloven, men vil blot understrege, at mit parti lægger afgørende vægt på, at vi meget snart kommer frem til konstruktive løsninger. Jeg har selv formuleret det derhen, at det kunne være fornuftigt, om vi svarende til en sundhedsstyrelse også havde en renhedsstyrelse — hvad man kalder departementet, kan for min skyld være det samme; en samlet koordination af disse ting er absolut nødvendig og påkrævet, hvis vi skal kunne løse disse meget store og meget dyre opgaver. Egentlig hører de med i denne lov, fordi de drejer sig om freden i naturen, men de er så store og så omfattende, at jeg vil tilgive, at de ikke er kommet med. Jeg forstår, at der var et forslag på bordet, og vi havde fra mit partis side haft megen lyst til at opretholde det, men under hensyn til den

[Morten Lange.]

almindelige husfred lod vi det passere for denne gangs skyld.

Det skal dog så kraftigt som muligt understreges, at vi venter meget af regeringen, hvad angår forslag til efteråret, og hvis regeringen ikke kan få geniale forslag, der er tilstrækkelig brugbare, vil vi meget gerne hjælpe den. Jeg har en vis tillid til vor kulturminister på det område; jeg tror, han brænder for sagen, men gid regeringen må give ham brændsel nok, sådan at der også kan komme en flamme ud af det.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helveg Petersen): Det lovforslag, der fremsattes sidste sommer lige før hjemsendelsen, var fremsat til fri debat, men jeg er enig med hr. H. C. Toft, når han siger, at vi ikke rigtig fik den omfattende debat, som vi egentlig havde regnet med; den kom først senere.

Jeg skal gøre nogle enkelte bemærkninger til noget af det, der har været fremdraget. Jeg vil bekræfte over for hr. Kampmann, at vi i ministeriet gerne vil medvirke til, at fredningsmyndighederne høres, før områder lægges ud som byzoner. Der er her nogle problemer, som vi må være opmærksom på for at sikre sammenhængen og helheden.

Forureningsproblemerne, som praktisk taget alle ordførerne har været inde på, og som hr. Kampmann gjorde en hel del ud af i sit indlæg, hører til de spørgsmål, som regeringen har besluttet at gøre noget ved meget hurtigt. Jeg er taknemlig for, at man i udvalget på initiativ af socialdemokratiet har rejst denne sag, teknemlig for den bemærkning, der er kommet i udvalget om, at regeringen skal overveje, hvilke skridt der kan tages. Jeg er helt enig med hr. Morten Lange i, at vi her står over for et område, som det er livsvigtigt snarest at gå i gang med. Forholdet er imidlertid det, at vi har forureningsproblemerne spredt over et stort antal ministerier. Der er indenrigsministeriet, hvorunder sundhedsstyrelsen og vandforsyningen hører, der er landbrugsministeriet, der bl. a. tager sig af vandløbslovgivningen, der er handelsministeriet, der beskæftiger sig med olieforureningsproblemer, og også fiskeriministeriet, boligministeriet og kulturministeriet er impliceret i spørgsmålet. Det er ikke så ligetil at løse det orga-

nisatoriske problem, man kommer ind på; men nu er regeringen altså parat til at gå i gang med at finde ud af, hvordan man kan koordinere indsatsen, og hvilke praktiske skridt der skal tages på centralt og lokalt plan for at få det til at fungere.

Flere talere har været inde på de opgaver, som kulturministeriet skal løse af praktisk karakter i forbindelse med lovens gennemførelse. Jeg kan sige, at vi i ministeriet er rede til at gå i gang med udarbejdelsen af de retningslinjer, som skal udsendes. Vi er i gang med i den komité, der blev nedsat i anledning af naturfredningsåret 1970, at drøfte oplysningskampagner med henblik på at fremme forståelsen for en hensynsfuld optræden i naturen, og vi er i gang med at forberede et særligt andragende om en bevilling til denne oplysningskampagne. Vi skal sørge for, som hr. Jens Chr. Christensen og hr. H. C. Toft var inde på, at der stilles de nødvendige midler til rådighed til gennemførelsen af opsætning af skilte og affaldskurve, og vi skal også sørge for disses tømning. Der må herom foregå forhandlinger mellem de centrale og de lokale myndigheder med hensyn til, hvem der skal løse de forskellige opgaver.

Må jeg sige med hensyn til de spørgsmål, der har været rejst om §§ 54 og 55, at vi i løbet af udvalgsarbejdet har arbejdet os igennem til en løsning, som jeg synes i alle henseender er tilfredsstillende. Der går, som hr. Lindegård Rasmussen var inde på, intet som helst fra brugerne ved reglerne om; at staten i givet fald vil overtage de arealer, der er tale om. Jeg tror ikke, der bliver tale om særlig mange arealer. Jeg tror ikke, der bliver mange strandhusejere, der vil sælge deres sommerhuse af de årsager, som lovens gennemførelse kan føre til. Jeg tror heller ikke, der bliver mange skovejere, der kommer for at tilbyde staten at købe. Men vi har måttet tage den ventil med. Hr. Vivike var ked af, at man, hvis staten ikke ser sig i stand til at overtage ejendommene, når væsentlige gener kan påvises, kan lukke for adgangen. Jeg tror ikke, der bliver tale om nogen større spærring af den grund, men det er da givet, at vi fra ministeriets side vil være meget opmærksom på at skaffe de midler, der er nødvendige for, at vi kan købe de områder, der på den måde måtte blive tilbudt os til overtagelse.

[Ministeren for kulturelle anliggender.]

Må jeg sige om de bemærkninger, som hr. Foged, hr. Bøgholm og hr. Fanger gjorde, at jeg ikke tror, der er nogen større mulighed for, at jeg kan overbevise dem om, at dette er en rimelig lovgivning. Vi ser så forskelligt på de fundamentale problemer, der knytter sig til denne lov, at der nok ikke er mulighed for at bygge bro over den kløft, der findes.

Når både hr. Fanger og hr. Foged siger, at de mange henvendelser, der er kommet til udvalget, alle sammen var udtryk for protester, er der ikke noget mærkeligt deri. Sådan er det jo altid; når der kommer delegationer til et udvalg, kommer de for at kritisere et eller andet, som de mener vi er i færd med at gennemføre. Jeg er helt overbevist om, at der er masser af mennesker, der er glade og tilfredse ved tanken om, at man nu får den udbygning af naturfredningsloven, der her er tale om.

Hr. Bøgholm stillede det konkrete spørgsmål, om der var mulighed for at slå telte op ved stranden. Det er der ikke. Med hensyn til anvendelse af transistorer, ja, så falder de ind under de almindelige regler, der er gældende for, hvordan man må opføre sig med hensyn til støjende adfærd.

Jeg tror i det hele taget, at meget af den frygt, man har givet udtryk for her, for hvordan dette vil forløbe, vil vise sig ugrundet. Jeg tror ikke, der sker nogen forulempelse af ejerne, hverken skovejerne eller strandhusejerne, i det omfang, kritikerne frygter.

Så vil jeg også gerne understrege det, hr. Jens Chr. Christensen var inde på, da han talte om forståelse for naturen. Jeg tror, at vi, hvis vi tager de positive midler i anvendelse, vil kunne nå resultater.

Det sidste, jeg skal sige her ved anden behandling, er, at det efter min opfattelse er nødvendigt, at vi får denne nye lovgivning. Den eksplosive udvikling, der finder sted med hensyn til bebyggelsen i landskabet og med hensyn til industriudviklingen og de forøgede bevægelsesmuligheder for befolkningen, har skabt helt nye forudsætninger. Det åbne land vil i den kommende tid frembyde en stadig øget dragning på befolkningen.

Jeg tror, det er rigtigt — det var hr. Lindegård Rasmussen, der understregede

det — at det er nødvendigt for os, at vi griber ind i tide over for opgaver af denne art; det er nødvendigt, at vi viser det nødvendige fremsyn. Det er vel det, der er målet for virksomheden i folketinget, at vi løser problemerne, før spændingerne er blevet for store.

Jeg vil gerne takke udvalget for den indsats, man har gjort for at få løst denne opgave. Det er vanskelige og ømtålige problemer, man har beskæftiget sig med, fordi der er knyttet så mange personlige interesser dertil.

Formanden: Det må være muligt at have mere ro i salen.

Ministeren for kulturelle anliggender (K. Helweg Petersen): Jeg mener, det er lykkedes med dette lovforslag og med de ændringsforslag, der nu er enighed om, at øve ret og skel mellem de interesser, der står over for hinanden, og jeg takker ordførerne for den tilslutning, man har givet til lovforslagets gennemførelse.

Hermed sluttede forhandlingen.

§§ 1-3, ændringsforslag nr. 1, § 4, således ændret, §§ 5-18, ændringsforslag nr. 2, § 19, således ændret, § 20, ændringsforslag nr. 3, § 21, således ændret, §§ 22-24, ændringsforslag nr. 4, § 25, således ændret, §§ 26-29, ændringsforslag nr. 5, § 30, således ændret, § 31, ændringsforslag nr. 6, § 32, således ændret, §§ 33-36, ændringsforslag nr. 7 om en ny affattelse af §§ 37-39, §§ 37-39 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 8, § 40, således ændret, §§ 41 og 42, ændringsforslag nr. 9 og § 43, således ændret, *vedtoges uden afstemning.*

Ændringsforslag nr. 10, *forkastedes* med 73 stemmer mod 10; 39 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 11, *forkastedes* med 112 stemmer mod 10.

§ 46 *vedtoges* uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 12

forkastedes med 74 stemmer mod 10; 39 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 13 betragtedes som *forkastet* med samme stemmetal som ændringsforslag nr. 11.

Ændringsforslagene nr. 14 og 15 og § 47, således ændret, *vedtoges* uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 16 om indsættelse af en ny paragraf *forkastedes* med 113 stemmer mod 10.

Ændringsforslag nr. 17, § 48, således ændret, og §§ 49-53 *vedtoges* uden afstemning.

Ændringsforslag nr. 18

forkastedes med 74 stemmer mod 10; 39 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

Ændringsforslag nr. 19 betragtedes som *forkastet* med samme stemmetal som ændringsforslag nr. 11.

Underændringsforslag nr. 21

forkastedes med 113 stemmer mod 10.

Ændringsforslag nr. 20

vedtoges med 108 stemmer mod 10; 5 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 54, således ændret, *vedtoges* uden afstemning.

Underændringsforslag nr. 1 uden for betænkningen af *Kjær Rasmussen* og *Sigsgaard* (se sp. 8105)

forkastedes med 121 stemmer mod 2.

Underændringsforslag nr. 2 uden for betænkningen af *Kjær Rasmussen* og *Sigsgaard* (se sp. 8105)

forkastedes med 121 stemmer mod 2.

Underændringsforslag nr. 23 betragtedes som

bortfaldet efter forkastelsen af underændringsforslag nr. 21.

Ændringsforslag nr. 22 om en ny affattelse af § 55 og § 55 i den ændrede affattelse *vedtoges* uden afstemning.

Underændringsforslag nr. 25 betragtedes som

bortfaldet efter forkastelsen af underændringsforslag nr. 21.

Ændringsforslag nr. 24

vedtoges med 108 stemmer mod 9; 5 medlemmer tilkendegav, at de hverken stemte for eller imod.

§ 56, således ændret, § 57, ændringsforslag nr. 26, § 58, således ændret, §§ 59-65, ændringsforslag nr. 27, § 66, således ændret, § 67, ændringsforslag nr. 28, § 68, således ændret, ændringsforslag nr. 29 om en ny affattelse af § 69, § 69 i den ændrede affattelse, ændringsforslag nr. 30 om indsættelse af en ny paragraf og § 70 *vedtoges* uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling

vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Formanden: Jeg skal her udsætte mødet. Mødet genoptages i dag kl. 19.

Mødet udsat kl. 18.15.

Mødet genoptaget kl. 19.

Den næste sag på dagsordenen var:

Anden behandling af forslag til lov om ændring af lov nr. 154 af 31. maj 1961 om udbygning og ombygning m. v. af den kgl. veterinær- og landbohøjskole.

(Første behandling af lovforslaget (nr. 227) findes i tidenden sp. 5718, udvalgets betænkning i tillæg B. sp. 2869).

Der var stillet 1 ændringsforslag i betænkningen.

Uden for betænkningen var der ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslagets tekst, ændringsforslaget og spørgsmålet om lovforslagets overgang til tredje behandling sattes til forhandling under ét.

Chr. Thomsen: Vi kan tiltræde ændringsforslaget.

Vi henstillede i udvalget, at man ikke færdigbehandlede dette lovforslag, men genfremsatte det til efteråret, sådan at der kunne blive virkelig tid til at gå i dybden med problemerne. Vi har ganske vist fået nogle spørgsmål besvaret af undervisningsministeren, men vi finder ikke svarene særlig tilfredsstillende og ikke tilstrækkelig dybtgående.

Det ligger enkelt sådan, at der i udvalget overhovedet ingen muligheder har været på grund af travlhed i andre udvalg og i tinget for, at man virkelig har kunnet arbejde med dette lovforslag. Under de forhold ønsker vi ikke at medvirke, men vil ved lovforslagets tredje behandling undlade at stemme.

Niels Ravn: Jeg kan ikke være enig med hr. Chr. Thomsen i, at vi ikke har haft tid til denne sags behandling. Hvis jeg ikke husker meget forkert, så begyndte vi i 1959, det vil sige for 10 år siden, og i hele denne periode har vi faktisk overvejet problemet. Hvis jeg heller ikke husker meget forkert, så har hr. Chr. Thomsen været landbrugsminister i en betragtelig tid af dette årsmål, hvor skolen sorterede under

landbrugsministeriet, så der har altså været al mulig grund til overvejelser også for hr. Chr. Thomsen.

Jeg mener, at vi skylder nu både skolen, offentligheden og os selv at få denne sag bragt til afslutning. Og som der har været administreret med hensyn til udbygningen på Frederiksberg under hr. Chr. Thomsens ledelse i en årrække, ser jeg, om end med beklagelse, ikke anden mulighed, end at vi nu må acceptere skolens forbliven på Frederiksberg. Jeg vil da gerne understrege, at jeg helst, hvis vi havde kunnet blive enige om udgangspunktet, havde set en udflytning til Fyn. Dette er efter min opfattelse forpasset, og derfor kan jeg på det konservative folkepartis vegne anbefale lovforslaget, hvorefter vi nu opgiver tanken om at bygge ved Odense.

Niels Jørgen Nielsen: Jeg kan give min tilslutning til de udtalelser, der kom fra hr. Niels Ravn. Vi ser også sådan på det i venstre, at den sag nu må have sin fulde afslutning — det løb er kørt — og at kræfterne nu må samle sig om på dette område at give de bedste muligheder på Frederiksberg både for undervisning og for forskning. Ud fra de synspunkter anbefaler vi at stemme for lovforslaget.

Erik Hansen (Ålborg amt): Også jeg må udtrykke min forbavselse over, at socialdemokratiet ikke agter at medvirke ved denne lovgivning. Jeg må sige, at efterhånden som årene er gået, så må det stå helt klart, at nu må specielt landbohøjskolens studerende og lærerkræfter have ret til at få en klarhed over, hvad der videre skal ske.

Vi ved efter lovforslagets bemærkninger, at en Odense-Frederiksberg løsning ville have kostet i nærheden af 300 mill. kr., og vi ved, at for ca. 50 mill. kr. ville man kunne nå det samme ved en Frederiksberg-løsning.

Vi har i finansudvalget, som det blev berørt ved første behandling, lagt et rammebeløb på 135 mill. kr., som skal strække til til at få færdiggjort byggeriet på Frederiksberg, og endvidere 26 mill. kr. til videnskabeligt apparatur.

Hvis man ser på de arbejdsvilkår, de lokaler, man i dag har på landbohøjskolen